

TÜRKÇE EĞİTİMİ BÖLÜMÜ 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL OKURYAZARLIK YETERLİLİKLERİNİN ÖĞRENİM TÜRLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF THE SENIOR TURKISH EDUCATION DEPARTMENT STUDENTS' EFFICIENCY OF VISUAL LITERACY ACCORDING TO THE EDUCATION TYPE

N. Hümeýra ÖZDEMİR EREM*, H. Ahmet KIRKKILIÇ**

ÖZET: Bu araştırma, Türkçe eğitimi bölümünde öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliliklerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu temel amaç kapsamında Türkçe 4. sınıf öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterliliklerinin öğrenim türüne göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. 2014-2015 güz yarıyılında bir devlet üniversitesine bağlı eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümünde öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerine “Görsel Okuryazarlık Yeterlilikleri Ölçeği” uygulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre Türkçe Eğitimi Bölümü öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları normal ve ikinci öğretim öğrencilerine göre farklılık göstermemekle birlikte “yeterli” düzeydedir.

Anahtar sözcükler: Görsel okuryazarlık, görsel okuma ve görsel sunu.

ABSTRACT: This study aims to investigate the senior Turkish education department students' efficiency of visual literacy. Based on the aim, it was researched whether the senior pre-service Turkish teachers' visual literacy changed according to the students' education type. The survey design was adopted in the study. “Efficiency of Visual Literacy Scale” was administered to the senior class students of Turkish education department of a state university in the academic year 2014-2015.

The findings showed that the students' visual literacy significantly changed according to the education type, daytime and night class, and also their level of literacy was in an adequate level.

Keywords: visual literacy, visual reading and presentation.

1. GİRİŞ

Genel anlamıyla okuryazarlık denildiğinde akla gelen şey sembollerin bir araya gelerek konuşulan dilin görsel haritasının oluşturulması ve bunun okunması anlamına gelen temel okuryazarlıktır. Marcus, Monday ve Herbert de (2013), okuryazarlık kavramından anlaşılan şeyin genel olarak bir sembol sistemi, bir alfabe olduğunu vurgulamışlardır. Sembol sistemi sadece dar anlamıyla ABC olarak algılanmamalıdır. Çağımız, pek çok farklı gelişmelerle birlikte okuryazarlık teriminin de anlamını genişletmiştir. Artık pek çok alanda farklı okuryazarlık çeşitlerinden söz etmek mümkün hâle gelmiştir. Görsel okuryazarlık da bu çeşitlerden bir tanesidir. Moline (2012) görsel okuryazarlığın bir yaşam becerisi olduğunu belirtmektedir. Günlük hayatta karşılaşılan pek çok görseli anlamlandırabilmek için görsel okuryazarlığa ihtiyaç vardır. Görsel okuryazarlık kavramının, ilk kez 1969 yılında Debes tarafından kullanıldığı kabul edilmiştir (Eilam, 2012; Akyol, 2009).

* Dr., Erzincan Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü, herem@erzincan.edu.tr

** Prof. Dr., Atatürk Üni., Türkçe Eğitimi Bölümü, ahmetk@atauni.edu.tr

Görsel okuryazarlık önemli bir okuryazarlık çeşididir. İnsan beyninde görsel sürece yönelik çalışmaların işitme ve dokunma duyularına oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Lindstrom'dan akt. Burmark, 2008). Yine Burmark'ın (2008) Lindstrom'dan (1999) aktardığına göre beyin korteksi, %8'lik dokunma ve %3'lük işitme oranlarıyla karşılaştırıldığında %30'luk bir dilimle görsel işleme sürecine yönelik çalışmaktadır. Akyol da (2009), görsel uzamsal zekâya sahip olan çocukların sağ beyinlerini aktif olarak kullanmakta ve çok boyutlu imgelerle daha kolay öğrenmekte olduklarını ifade etmektedir. Ona göre eğitim programları, genellikle beynin sol yarımküresini etkin olarak kullanan, aşamalı olarak öğrenme kateden, işitsel öğrenciler için tasarlanmıştır. Akyol, görsel uzamsal zekâya sahip olan öğrencilerin akademik becerilerini yeterince sergileyemediklerini belirtmektedir. Aynı şekilde Saban da (2005) görsel uzamsal zekâya sahip bireylerin yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olguların arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlı olduklarını savunmaktadır. Saban'a göre görsel uzamsal zekâya sahip olan öğrenciler haritaları, diyagramları, tabloları sadece metinden oluşan yazılı materyallere kıyasla daha kolay okuyup anlamaktadır. Bu tespitlerden de anlaşıldığı gibi öğrencilere verilecek olan görsel okuryazarlık eğitimi ile görsel uzamsal zekâları baskın olan çocukların da kendilerini göstermeleri için daha iyi bir fırsat doğabilir.

Yapılan araştırmaların bulgularına göre beceriler, okullarda ve öğretmenler derse hazırlandıklarında sistematik uygulamalarla dikkatli bir şekilde görsel okuryazarlıkla ilişkilendirilirse akademik başarı ile doğrudan bir bağın varlığından söz edilebilir (Gilbert, 2007, Gilbert, 2008, Mayer, 2001, Mayer, 2005, Reed, 2010'dan akt. Eilam, 2012). Bu bağlamda Bearne ve Wolstencroft'un (2009) çok katmanlı okuryazarlık öğretiminde yazma öğretimi için görsel yaklaşımları tercih ettikleri görülmektedir.

Kıran (2008), sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun (%76,7) görsel okuryazarlıkla ilgili herhangi bir eğitim almamasına rağmen görsel okuryazarlığa, görsel öğrenmeye, görsel dile ve renk ipuçlarına yönelik yeterli düzeyde oldukları ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Kocaarslan ve Çeliktürk'ün (2013) araştırma sonucu da eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin görsel okuryazarlık yeterliliklerinin genel olarak yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Ancak görsel okuryazarlık yeterlilikleri üst düzeyde de olsa öğretmen adayları, görsellerin temel unsurlarından biri olduğu çok katmanlı okuryazarlık öğretiminde kendilerini yeterli görmemektedirler (Tüzel, 2013).

Türk eğitim sistemindeki gelişmeler, Türkçe öğretmenlerini 5. sınıf öğrencileriyle buluşturmuştur. Fakültelerden mezun olan öğretmenler, öğrenim gördükleri süre zarfında konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerileriyle ilgili dersler almaktadırlar. Ancak 1-5. sınıflarda yer alan görsel okuma ve görsel sunu beceri alanlarıyla ilgili üniversitelerde herhangi bir zorunlu ders alınmamakta derslerin gidişatı öğretmenin tasarrufuna bırakılmaktadır. Oysa ABD'de Öğretmen Eğitimi Akreditasyonu Ulusal Konseyi (NCATE), okuryazarlık alanları için belirlenen gereklilikleri aynı zamanda öğretmen yeterlikleri olarak kabul etmiştir (Kırkılıç ve Maden, 2010). Öğrencilerin görsel okuryazarlık becerilerinin iyi olabilmesi için öğretmenlerin görsel okuryazarlıklarının iyi olması gerekmektedir. Buna bağlı olarak da öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıklarının da iyi derecede olması oldukça önemlidir. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıklarının mevcut durumunu tespit etmek bu nedenle oldukça önemlidir. Öğretmen, kendisinde yeterli derecede bulunmayan bir beceriyi öğrencisine aktarmada yetersiz kalabilir. Görsel okuryazarlık yeterliliğine sahip öğretmenlerin bu beceriyi öğrencilerine aktarırken daha etkili ve verimli bir öğretim süreci geçirmesi beklenir. Özellikle teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği görsellerin ve görsel okuryazarlığın Türkçe öğretmen adaylarında hangi düzeyde olduğu tespit edilmelidir.

Bu araştırma, Türkçe öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterliliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu temel amaç kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe eğitimi bölümü 4. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterlilikleri hangi düzeydedir?

2. Türkçe eğitimi bölümü 4. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterlilikleri öğrenim türlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın modeli:

Araştırmada Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliliklerini tespit etmek için tarama modeli kullanılmıştır. Bu model katılımcıların ilgi, görüş, beceri, yetenek ve tutum gibi özelliklerini belirleyen araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel: 2011).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 öğretim güz yarısında bir devlet üniversitesine bağlı eğitim fakültesi Türkçe eğitimi bölümünde öğrenim gören 30 normal ve 32 ikinci öğretim öğrencilerinden oluşan 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

4. sınıf Türkçe öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterliliklerini ölçmek için Kiper, Arslan, Kıyıcı ve Akgün tarafından hazırlanan (2012), “Görsel Okuryazarlık Yeterlilikleri Ölçeği” kullanılmıştır. Daha çok dijital ortamdaki görsel okuryazarlık üzerine yoğunlaşan ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Bu ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.94$ olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutları için iç tutarlılık kat sayıları ise sırasıyla “Ofis Yazılımlarını Kullanarak Görselliğe Önem Verebilme”($\alpha=.89$), “Basılı Görsel Materyalleri Tanıyabilme” ($\alpha=.83$), “Görsel Yorumlayabilme” ($\alpha=.86$), “Günlük Hayatta Karşılaşılan Görsel Mesajları Ayırt Edebilme” ($\alpha=.78$), “Araçlar Kullanarak Görsel Üretebilme” ($\alpha=.77$)ve “Görsellerdeki Mesajları Algılayabilme” ($\alpha=.68$) olarak belirlenmiştir. Kline (2011), güvenilirlik katsayılarının genel olarak .90 ‘a yakın değerlerle mükemmel, .80 civarında çok iyi, .70 değerine yakın aralıklarda yeterli, .50’nin altında ise yetersiz olduğunu belirtmektedir. Buna göre ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının, ilk üç faktör için çok iyi; dört, beş ve altıncı faktörler için ise yeterli olduğu görülmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

4. sınıf Türkçe öğretmen adaylarına uygulanan “Görsel Okuryazarlık Yeterlilik Ölçeği”ne ait veriler, istatistik programında analiz edilmiştir. Türkçe eğitimi bölümü 4. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliliklerinin öğrenim türüne göre anlamlı farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla ise t testi yapılmıştır.

Veri setinde, öğretmen adaylarının aldıkları toplam puanlar ve katsayı aralıkları belirlenmiştir. Katsayı ya da başarı aralıkları adı verilen aralık da toplam puanın soru sayısına bölünmesinden elde edilmiştir. Buna göre 1-1,80 aralığında puan alanlar “ çok yetersiz”, 1,81-2,60 aralığında puan alanlar “yetersiz”, 2,61-3,40 aralığında puan alanlar “orta” düzeyde, 3,41-4,20 aralığında puan alanlar “yeterli” ve 4.21-5.00 puan aralığında olanlar ise “çok yeterli” olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Görsel okuryazarlık yeterlilik ölçeği değerlendirme aralıkları

Katsayı aralığı	Derecelendirme	Yorum
1-1,80	Kesinlikle Yapamam	Çok Yetersiz
1,81- 2,60	Yapamam	Yetersiz
2,61- 3,40	Az Çok Yaparım	Orta
3,41- 4,20	Yaparım	Yeterli
4.21-5,00	Kolaylıkla Yaparım	Çok Yeterli

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde Türkçe eğitimi bölümü 4. sınıf öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliliklerinin hangi düzeyde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin verdiği cevaplara ilişkin ortalamalar ve başarı aralıkları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık seviyeleri

Öğretim Türü	Öğretim	$\bar{x}$	Soru Sayısı	Başarı Aralığı
Normal Öğretim	0	06,03	29	3,66
	İkinci Öğretim	2	05,00	29

Tablo 2’de de görüldüğü gibi normal ve ikinci öğretimde öğretim gören Türkçe öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterlilik ortalamaları ve başarı aralıkları birbirine son derece yakındır. Normal öğretim öğrencilerinin görsel okuryazarlık ortalama yeterlilikleri 3,66 olarak görülmektedir. Bu puan normal öğretim gören Türkçe öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıklarının “yeterli” olduğunu göstermektedir. İkinci öğretim öğrencilerinin görsel okuryazarlık ortalama yeterlilikleri ise 3,62’dir. Bu puan ise ikinci öğretimde öğrenimini sürdüren Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin de görsel okuryazarlıkta “yeterli” düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde çalışma grubunun görsel okuryazarlık yeterliliklerinin öğrenim türlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının görsel okuryazarlık yeterliliklerine ilişkin t testi sonuçları

Öğretim Türü			$\bar{x}$	d		
Normal Öğretim	0	06,03	4,34	280	780*	
İkinci Öğretim	2	05,00	4,67			

*>,05

Tablo 3'e bakıldığı zaman Türkçe öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıklarının birbirinden öğrenim türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p > ,05$). Tablo 3'e göre Türkçe eğitimi bölümü öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterlilikleri başarı aralığı normal öğretimde 3,66, ikinci öğretimde ise 3,62'dir. Tablo 3'e göre hem normal öğretim hem de ikinci öğretim öğrencilerinin görsel okuryazarlık aralıkları "Yeterli" olarak tanımlanmıştır. Bu tablolardan yola çıkarak Türkçe 4. sınıf öğretmen adaylarının görsel okuryazarlıkta yeterli oldukları ve bu yeterliliğin normal öğretim ve ikinci öğretim türlerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tüzel (2013), televizyonda veya internetteki ses, müzik ve görüntülerin yanında, çeşitli şekil ve yazıların da yer alabilmesinin çok katmanlı bir yapı oluşturduğunu belirtmektedir. Bu unsurların birlikte kullanıldığı metin yapılarının da gün geçtikçe arttığını belirten Tüzel'in araştırma bulgularına göre (2013) öğretmen adayları çok katmanlı okuryazarlık öğretiminde kendilerini yeterli görmemektedir. Kıran'ın (2008) araştırma sonuçlarına göre de sınıf öğretmenlerinin birçoğu görsel okuryazarlığa yönelik ders almamışlardır. Fakat buna rağmen bu araştırmanın sonucuna göre hem normal hem de ikinci öğretim öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları yeterli düzeydedir. Benzer şekilde Kocaarslan ve Çeliktürk'ün (2013) çalışmalarının sonucuna göre de eğitim fakültesi öğrencilerinin genel olarak görsel okuryazarlık yeterlik düzeyi yüksektir.

Türkçe eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler görsel okuryazarlıkta yeterli olsalar da üniversitelerde plan ve program dâhilinde herhangi bir görsel okuryazarlık eğitimine tâbi tutulmadıkları için becerilerini yeterince yansıtamamış olabilirler. Disiplinler arası bir beceri olan görsel okuma ve görsel sunu becerisi kendisine Türkçe Öğretim Programlarında yer bulmuştur. Bundan dolayı Türkçe eğitimi bölümlerinde öğrencilerin yeterlilikleri mevcut olsa da bu beceri alanı ilgili zorunlu derslerin konulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2009). Görsel okuma ve görsel sunu. A. Kırkkılıç, H. Akyol (Ed.). *İlköğretimde Türkçe öğretimi* (163-192). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bearne, E., Wolstencroft, H. (2009). *Visual approaches to teaching writing multimodal literacy 5-11* (2nd Edition). Great Britain: Sage Publications.
- Burmark, L. (2008). Visual literacy: what you get ist what you see. N. Frey, D. Fisher (Ed.), *Teaching visual literacy: using comic boks, graphic novels, anime cartoons, and more to develop comprejemsions and thinking skills* (p. 5- 25). USA: Corwin Press.
- Eilam, B. (2012). *Teaching, learning, and visual literacy*. New York: Cambridge University Press.
- Kıran, I. (2008). *İlköğretim 5. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kırkkılıç, A. , Maden, S. (2010). İlköğretim ve lisans programlarındaki değişiklikler sonrasında Türkçe öğretmenliği mesleğinin ve Türkçe eğitimi bölümlerinin durumu. *TÜBAR*, S. XXVII, 477-502.
- Kiper, A., Arslan, S., Kıyıcı, M. Ve Akgün, Ö. E. (2012). Visual literacy scale: the study of validity and reliability. *The Online Journal of Horizons in Education*, 2(2), 73-83.
- Kocaarslan, M., Çeliktürk, Z. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliklerinin belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 344- 362.
- Marcus, S., Monday, S., Herbert, C. (2013). *The missing alphabet a parents' guide to developing creative thinking in kids* (2nd Edition). Texas: Greenleaf Book Group Press.
- Moline, S. (2012). *I see what you mean* (2nd Edition). USA: Stenhouse Publishers.
- Saban, A. (2005). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- Tüzel, M. S. (2013). Çok katmanlı okuryazarlık öğretimine ilişkin Türkçe öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 9(2), 133-151.